

Högskolan
Kristianstad

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-250 30 00
www.hkr.se

Självständigt arbete, 15 hp, för
examensarbete. Ämneslärarprogrammet - gymnasium
VT 2022
Fakulteten för lärarutbildningen

Identitetspolitik och utbildning

Identitetspolitisk ideologi i Lgr11?

Elliot Onno

Författare

Elliot Onno

Titel

Identitetspolitik och utbildning, identitetspolitisk ideologi i Lgr11?

English title

Identity politics and education, identity political ideology in Lgr11?

Handledare

Peter Gustavsson

Examinator

Staffan Stranne

Sammanfattning

Uppsatsens syfte är att undersöka identitetspolitikens närvaro inom utbildningen, med specifikt fokus på Lgr11. Med en teoretisk förankring inom sociologin samt en kartläggning av identitetspolitikens empiriska gestaltningar undersöks i uppsatsen om det förekommer några identitetspolitiska teman, föreställningar eller tendenser som skulle kunna betraktas som en ideologi i Lgr11. Metoden som uppsatsen brukat sig av för att undersöka detta är en kritisk ideologianalys med syftet att undersöka om det går att finna spår av en identitetspolitisk ideologi som begränsar och låser fast människan i specifika mönster och handlanden. Studiens resultat visade att det förekommer identitetspolitiska teman, föreställningar och positioneringar inom Lgr11. Dessa drag visade sig som ett skifte till en mer individorienterad utgångspunkt i läroplanen, mindre betoning vid den samhälleliga aspekten av utbildning, ett förändrat kunskapsbegrepp och en allt större fokus på partikulära villkor och intressen. Trots att dessa identitetspolitiska drag gick att observera framstår det inte vara av en sån grad att det går att betrakta som att Lgr11 präglas av en identitetspolitisk ideologi. Manifesteringarna av identitetspolitiken uppfattas vara för svaga och framstår inte begränsa människans handlande och tänkande i den mån som skulle krävas för att betrakta det som en ideologi.

Ämnesord

Identitetspolitik, Lgr11, senmodernitet, modernitet, ideologi, utbildning.

Author

Elliot Onno

Title

Identity politics and education, identity political ideology in Lgr11?

Supervisor

Peter Gustavsson

Examiner

Staffan Stranne

Abstract

The purpose of the thesis is to examine the presence of identity politics in education, with a specific focus on Lgr11. With a theoretical foundation in sociology and a mapping of the empirical representations of identity politics, the thesis intends to investigate whether there are any identity political themes, ideas or tendencies that could be regarded as an ideology in Lgr11. The method that the essay used to investigate this is a critical ideological analysis with the aim of examining whether it is possible to find traces of an identity-political ideology that limits and locks people in specific patterns and actions. The results of the study showed that there are identity political themes, perceptions and positionings within Lgr11. These features manifested themselves as a shift to a more individual-oriented starting point in the curriculum, less emphasis of the societal aspect of education, a changed concept of knowledge and an increasing focus of particular conditions and interests. Although these identity-political features could be observed, it does not appear to be of such degree that it can be regarded as Lgr11 being characterized by an identity-political ideology. The manifestations of identity politics are perceived as too weak and do not appear to limit human action and thought to the extent that would be required to regard it as an ideology.

Keywords

Identity politics, Lgr11, postmodernity, modernity, ideology, education.

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Syfte	8
1.2 Frågeställningar	8
2. Teori och metod.....	9
2.1 Teoretiska förutsättningar	9
2.1.1 Giddens	9
2.1.2 Bauman	12
2.1.3 Brown.....	15
2.2 Identitetspolitikens politiska uttryck	17
2.2.1 Gestaltning av identitetspolitiken.....	17
2.2.2 Definition av identitetspolitiken	23
2.2.3 Identitetspolitik.....	23
2.3 Tidigare forskning	25
2.3.1 Den senmoderna läroplanen	25
2.3.2 Den senmoderna utbildningskonceptionen	27
2.3.3 Lgr11 som utbildningsreform.....	29
2.4 Metod	31
2.4.1 Identitetspolitisk modell	32
2.4.2 Datainsamling	34
3. Resultat och analys.....	35
3.1 Resultat.....	35
3.2 Partikulära intressen.....	35
3.3 Från det kollektiva till det Individualiserade.....	36
3.4 Kunskapsbegreppet	37
3.5 Nyliberalism.....	38
4. Diskussion	39
4.1 Kopplingar till tidigare forskning.....	39
4.2 Teoretiska kopplingar.....	41
4.3 Slutsatser	42

4.3.1 Frågeställning 1.....	42
4.3.2 Frågeställning 2.....	44
4.4 Reflektioner.....	45
4.1 Metod och material.....	45
4.2 Framtida forskning.....	46
5 Referenser.....	48
5.1 Litteratur.....	48
5.2 Internetkällor.....	48

1. Inledning

Inom dagens samhällsdebatt går det att observera en närvaro av en identitetspolitik. Identitetspolitiken är en politik som kommit att bli mycket omdiskuterad och omdebatterad inom det offentliga både i Sverige och internationellt på senare år.

Exempelvis beskrivs identitetspolitiken av Bo Rothstein som en politik som anser att det svenska samhället, som historiskt sett präglats av starka mellanmännsliga band av tillit blott är en illusion (Rothstein, 2014). Identitetspolitiken beskrivs bära på drag som innebär att alla människor som beskrivs som avvikande utifrån majoritetsbefolkningen diskrimineras i mötet med den offentliga sektorn. Identitetspolitiken beskrivs driva en tes om att det inte ligger inom den mänskliga förmågan att sakligt och opartiskt kunna bedöma människor som härstammar från en annan grupp än dem själva (Rothstein, 2014).

Men det är inte alla som ser identitetspolitiken som något skadligt och splittrande som Rothstein. Identitetspolitiken har också beskrivits som något som fört strukturella orättvisor och förtyckande ordningar till ytan vilket visar att det finns en pågående diskussion om begreppet i sig, vilket Häyrynen betonar på följande vis.

Att inte benämna och organisera sig i kring diskrimineringsgrunderna i sig gör dem omöjliga att se och då också svåra att bekämpa (Häyrynen, 2019).

Under den senmoderna epoken har det skett en förändring när det kommer till begreppet identitet och den kringliggande diskursen runt detta begrepp (Bauman, 2002:171). Det framstår som att fler delar av den mänskliga tillvaron idag präglas av den lins som identitetsbegreppet utgör och allt fler aspekter förstås, undersöks och upptäcks genom den (Bauman, 2002:171). Inom den politiska debatten blir det allt vanligare att se olika gruppidentiteter utkämpa kamper om erkännande, jämlikhet och rättigheter för att stärka sin position i samhället (Bauman, 2002:171).

Det framstår som att identitetspolitiken succesivt börjat ta steget från det vidare samhällsintresset till en politik som präglas av självcentrering, individualitet och betoning av särdrag av grupper med personliga identiteter, (Heuman, 2018:26) Hur kan identitetspolitiken påverka en institution som skolan vars grundläggande mål är att just skapa solidaritet mellan människor oberoende av deras identiteter? (Skolverket, 2021, Lgr11).

Identitetspolitiken har beskrivits bära på tendenser att just se människor utifrån deras personliga identitet och grupptillhörighet och kopplar drag som bakgrund, hudfärg eller uppväxt till förutbestämda åsikter och erfarenheter (Lernfelt, 2014). Detta kategoriserande och särpräglade av människor baserat på personliga aspekter har beskrivits som något som på sikt riskerar att urholka demokratin, samt står i direkt motsättning till de grundläggande värderingar som det svenska samhället vilar på (Larsson, 2021).

Skolans läroplan står för ett förkroppsligande av den dominerande ideologin i samhället (Englund, 2005:191). Skolan är en institution som är tänkt att fostra kompetenta och ansvarstagande medborgare samt föra över ett samhälleligt kulturarv från en generation till nästa med målet att skapa demokratiska medborgare som materialiserar de värderingar som det svenska samhället vilar på (Skolverket, 2019). Hur förhåller sig skolan som institution som vilar på en ideologi som gör anspråk på värden som solidaritet och jämlikhet till identitetspolitiken som beskrivits betona det motsatta?

Vi ser idag en identitetspolitik växa fram och frodas när tanken om en social gemenskap succesivt träder tillbaka. När de sociala relationerna succesivt urholkas och tanken om en gemensam kultur blir allt mer främmande så ser vi att identiteten växer fram som ett surrogat för gemenskapen (Bauman, 2002:184). Denna studie ämnar undersöka identitetspolitikens närvaro i skolans värld. Med tanke på att staten har som uppgift att förena samhällets ideologiska samt politiska intressen för att förmedla en samlad ideologi inom utbildningsväsendet, (Englund, 2005:22) är det av intresse att undersöka om skolans styrdokument faktiskt präglas av identitetspolitiska tendenser eller föreställningar som kan uppfattas stå i direkt motsättning till den ideologi som Lgr11 beskrivs vila på.

1.1 Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka om och i så fall i vad mån det finns identitetspolitiska inslag eller tendenser i Lgr11.

1.2 Frågeställningar

- Förekommer det några identitetspolitiska teman, föreställningar eller tendenser inom Lgr11, i så fall vilka?
- I vad mån går dessa identitetspolitiska föreställningar att betrakta som en ideologi?

2. Teori och metod

För att kunna förstå sig på identitetspolitiken måste vi först måla upp förutsättningarna som lett till dess framväxt och varför den kommit att prägladagens politik. Det här kommer att göras genom att sätta in identitetspolitiken i en sociologisk kontext med utgångspunkt från Anthony Giddens, Zygmunt Bauman och Wendy Brown.

2.1 Teoretiska förutsättningar

2.1.1 Giddens

En av sociologins titaner, Anthony Giddens skriver att vi idag verkar i en tid där den privata upplevelsen om att det existerar något som en personlig identitet att utforska och utforma blivit en radikal politisk kraft som kommit att genomsyra samhället (Giddens, 1997:247). För att förstå sig på den sociala omvandling som lett till identitetspolitikens framväxt inom den senmoderna epoken beskriver Giddens ett skifte inom den politiska dagordningen för att närma sig detta fenomen (Giddens, 1997:249). Giddens gör en uppdelning mellan två olika politikdefinitioner som har olika slutgiltiga mål, dessa benämns som emancipatorisk politik som präglade den moderna epoken och livspolitik som kommit att dominera under den senmoderna (Giddens, 1997:248).

För att kunna förstå sig på livspolitikens framväxt i den senmoderna för att sedan kunna koppla det till begreppet identitetspolitik krävs först en genomgång av den emancipatoriska politiken som kom att präglad den moderna. Sen den moderna epokens början hade de moderna institutionerna vilat på föreställningen om människans emancipation (Giddens, 1997:248). Den grundläggande tanken bakom denna föreställning var att man skulle befria människan från religionens och traditionens dogmatiska befallningar genom tillämpningen av rationella metoder som på sikt skulle leda till en emancipation av människans aktiviteter från historiens kedjor (Giddens, 1997:248).

Giddens identifierar tre övergripande aspekter inom den moderna politiken, liberalism, konservatism och radikalism där också marxism inkluderas, (Giddens, 1997:248). Inom alla dessa tre politiska inriktningar har föreställningen om emancipation varit dominerande även om det förekommit på olika sätt. Den emancipatoriska politiken definieras som en slags livsåskådning med en strävan att befria grupper och individer från diverse hinder som inverkar på deras livsmöjligheter (Giddens, 1997:249). Den moderna emancipatoriska politiken består av två huvudsakliga drag. För det första har den emancipatoriska politiken ambitionen att bli kvitt tyngden från det förflutna för att på så vis skapa nya möjligheter för en annan framtid. Tanken bakom denna brytning med det förflutna var att människan genom att ta kontrollen över sina sociala villkor också skulle få kontroll över sina egna livsvillkor och på så sätt frigöra människans handlingar (Giddens, 1997:249).

Denna form av politik fick sin substans i det moderna när den riktade in sig på skillnader mellan olika grupper och människor. Ett exempel som lyfts som karaktäristiskt är just Marx som såg klasskampen som historiens drivkraft samt emancipationens agent (Giddens, 1997:249). Sammanfattat skulle man kunna säga att den moderna emancipatoriska politikens huvudsakliga strävan var just befria förtryckta grupper samt eliminera skillnader inom samhället genom en gemensam politisk vision om en annorlunda framtid.

Det andra draget av den emancipatoriska politiken är dess maktbegreppet vilket är något som också är centralt. Den moderna maktdefinitionen som kom att präglade den emancipatoriska politiken grundade sig på en hierarkisk syn på makt (Giddens, 1997:250). Makt tolkades som en slags förmåga, en förmåga som en grupp eller en individ brukade sig av för att få igenom sin vilja i förhållande till någon annans (Giddens, 1997:250). Det var just denna makt som den emancipatoriska politiken strävade efter att eliminera, det vill säga ojämlikhet, förtryck samt exploatering av olika grupper inom samhället som syftade till att inskränka andras livsmöjligheter vilket man försökte eliminera genom att betona deltagande, jämlikhet och rättvisa (Giddens, 1997:250). Det var aspekter som

dessa som politiken under den moderna epoken kretsade kring vilket nu kommit att förändras när vi gått in i senmoderniteten.

Inom senmoderniteten har den emancipatoriska politiken sakta men säkert förlorat mark till vad Giddens kallar för livspolitik. Livspolitik är en politik som på en viss nivå fordrar emancipation från historiens kedjor och maktens förtryck men den har samtidigt kommit att fokusera på andra aspekter än den emancipatoriska (Giddens, 1997:252). Giddens menar att den livspolitik som vi kan observera i det senmoderna samhället inte är en politik som lägger sitt krut på att befria oss så att vi autonomt kan välja, utan livspolitiken är en politik som kretsar kring val och livsstilar medans den emancipatoriska var en politik som i första hand centrerades kring livsmöjligheter (Giddens, 1997:253). Livspolitiken är en politik som fokuserar på de frågor som härstammar från självförverkligande processer inom ett senmodernt samhälle, som influerats av att det globala genomsyrat det reflexiva projekt som självet blivit och där den självförverkligande aspekterna nu inverkar på den globala planläggningarna (Giddens, 1997:253).

Den hierarkiska synen på makt som präglade den moderna emancipatoriska politiken beskrivs nu intagit en annan skepnad. Den har nu tagit formen av en generativ makt, det vill säga en makt som ska verka som en förändringskapacitet (Giddens, 1997:253). Denna livspolitik kan då definieras som en politik som huvudsakligen kretsar kring livsbeslut. Det här är beslut som kopplas till självidentiteten som i det senmoderna samhället har blivit reflexivt, det vill säga något som nu skapas genom konstruktionen av egna självberättelser (Giddens, 1997:253).

Självberättelser är något som succesivt ska skapas, bevaras men också förändras reflexivt i relation till ett liv som är starkt påverkat av dialektiken mellan det globala och det lokala. I det senmoderna samhället måste individen samordna mer information från allt fler varierande erfarenheter med förankring i det lokala, för att på så sätt kunna sammanställa ett framtida projekt som kan förbindas med tidigare erfarenheter som kan framstå som sammanhängande (Giddens, 1997:253). Giddens poängterar att det här endast är något som kan ske om individen lyckas utveckla en slags inre autenticitet, det vill säga en slags ram av

grundläggande tillit som kan brukas som hjälpmedel för att ens egna livsförlopp ska kunna uppfattas som en enhet mot ett förflutet som består av alltmer skiftande och komplexa sociala händelser. Dessa självberättelser, dessa egna reflexiva självberättelser är det som i en senmodern värld möjliggör för skapandet av ett slags sammanhang inom ett avgränsat livsförlopp som kontinuerligt förändras och påverkas i relation till yttre villkor. Man kan säga att livspolitik är en politik som kretsar kring frågor och diskussioner som härstammar från det reflexiva självets projekt. Annorlunda formulerat skulle man kunna säga att det som anses vara personligt nu kommit att bli politik (Giddens, 1997:253).

Giddens beskriver hur livspolitikens framväxt är kontentan av just det reflexiva självets projekt inskaffat sig en plats i centrum av senmoderniteten. Den senmoderna epoken har möjliggjort för ett allt mer fritt val av livsstilar vilket samtidigt också försvårat bildandet av en allmän konsensus i samband med poststrukturalismen fått mer gehör (Giddens, 1997:271). Den emancipatoriska politiken har inte helt släppt greppet om politiken då vi idag fortfarande ser karaktärsdrag som den gav löfte om att bekämpa, men vi ser nu att dessa politiska anspråk allt mer förkroppsligas inom rörelser som fokuserar på livspolitik med ett mycket snävare fokus vilket också kan ge en förklaring till identitetspolitikens framväxt i det senmoderna samhället (Giddens, 1997:18).

Giddens är inte den enda sociologen som har beskrivit det senmoderna samhällets politiska förändring och framväxten av en identitetspolitik. Zygmunt Bauman har också beskrivit denna process men betonar en något annorlunda förklaring till att vi idag ser en identitetspolitik växa fram.

2.1.2 Bauman

Bauman till skillnad från Giddens lägger stor vikt vid det senmoderna samhällets förmåga att skapa en känsla av osäkerhet (Bauman, 2002:105). Bauman menar att det senmoderna samhället har en oroväckande tendens att motarbeta det som det moderna samhället var mån om att skapa, en ordning (Bauman, 2002:105). Den moderna epoken var starkt förknippad med just begreppet ordning vilket identifierades med en miljö med en stark kontroll samt förvaltning. Det här kom

att leda till en erkänd kod för praktiken som ledde till en förmåga till åttlydnad av denna kod (Bauman, 2002:105). Man skulle kunna säga att det moderna kännetecknades just av sin förmåga att skapa ordning vilket är precis det Bauman menar gått förlorat i den senmoderna epoken.

Efter en relativt lång och stabil period som kännetecknades av ett tydligt syfte med stabila och synliga gränser har vi nu landat i en period som präglas av en avsaknad av dessa aspekter (Bauman, 2002:106). Den moderna politiken som var starkt präglad av en maktblockspolitik lyser nu med sin frånvaro och lämnar en avsevärd brist på styrsel och sammanhang vilket samtidigt skickar signaler om en oförmåga att lösa samhällliga problem (Bauman, 2002:106).

I samband med att denna instabilitet och oordning kommit att rota sig i samhället ser man att ekonomiska aspekter kommit att prioriteras mer som exempelvis kapitalets allt mer obegränsade frihet som står högt på den politiska agendan (Bauman, 2002:107). Denna ekonomiska rationalitet tycks nu genomsyrat hela samhällskroppen vilket har skett på friheten, ordningens och säkerhetens bekostnad. Bauman menar att denna nedbrytning och sönderslitning av det samhällliga och det kontinuerliga åsidosättandet av alla aspekter förutom den ekonomiska har skapat en polariseringsprocess både mellan men även inom samhället vilket identitetspolitiken kan tolkas som ett symptom av (Bauman, 2002:107).

Det senmoderna samhället präglas av en tydlig avsaknad av pålitliga och fasta strukturer som man som människa kan relatera och inkorporera sin egna livsbana inom (Bauman, 2002:109). Bauman poängterar att precis som allt annat inom den senmoderna epoken har de mänskliga identiteterna också intagit en förändrad skepnad. Inom det moderna skulle man kunna säga att identiteten var något betydligt mycket mer fast (Bauman, 2002:177). Identiteter var något som man i det moderna samhället anslöt sig till men i samband med det senmoderna samhällets individualiserade karaktär har identiteter nu gått från att uppfattas som något givet inom de fasta ramarna till att nu istället uppfattas som en individuell uppgift i en allt mer instabil och otydlig verklighet (Bauman, 2002:176). Det framstår inte längre som att det finns några fasta identiteter att ansluta sig till som

exempelvis klassmedlemskapet som var ett sådant kännetecken inom den moderna epoken (Bauman, 2002:177). Bauman hävdar att denna senmoderna individualiserade värld har skapat en oordning som håller på att erodera alla fasta platser som man som individ inom moderniteten kunde införskaffa sig tillträde till (Bauman, 2002:177).

Det identitetsproblem som präglar människan under den senmoderna epoken har kommit att inverka på det politiska. I samband med identitetsproblemets förändring det vill säga förskjutningen från ett problem som man tidigare försökte lösa genom att ta sig till den fasta identiteten, har nu istället tagit en form som gestaltar sig som frågan, vart ska jag gå, eller vart kan jag faktiskt gå? (Bauman, 2002:179). Det dilemma som kommit att plåga kvinnor och män i den senmoderna epoken kan inte längre beskrivas som hur man skall uppnå den identitet man vill ha, utan istället har det transformerats till en fråga hur man skall få andras erkännande i en värld där ramarna verkar upplösts vilket kommit att genomsyra den politiska sfären i form av en identitetspolitik (Bauman, 2002:179).

I en allt mer osäker och gränslös värld där identitet blivit något som man kan byta ut lika enkelt som en tröja ser vi människor som utan några fasta referenspunkter är otroligt osäkra på framtiden (Bauman, 2002:181). Denna osäkerhet på framtiden underminerar all rationell planering samt hoppet om en annorlunda framtid vilket är essentiellt för att kunna positionera sig mot det rådande. Det framstår som att det blivit svårare och svårare som kollektiv och individ att kunna motsätta sig det rådande då en grundläggande förutsättning för att kunna formulera och föreställa sig en annorlunda framtid är en någorlunda insikt om själva nuet, vilket Bauman menar den senmoderna människan saknar (Bauman, 2002:181). I samband med att man förlorar greppet om nuet framstår det svårare och svårare att genom kollektiv handling förändra världen, det vill säga den värld som reproducerar en ordning som resulterar i en utbredd känsla av rädsla och otrygghet tycks omöjlig råda bot på. Det framstår som verkligheten inte längre är något som är omstritt (Bauman, 1999:144-152).

Ett resultat av detta är just identitetspolitikens framväxt. Identitetspolitik kan tolkas som ett försök att få bukt med den rädsla som i det senmoderna samhället

är ett högst individuellt problem genom att söka sig till grupperingar som delar liknande individuella känslor (Bauman, 2002:184). Dessa grupperingar uppfattas ge en falsk känsla av en gemenskap skapad på en individuell upplevelse av ensamhet. Man skulle kunna se detta fenomen som att människor i det senmoderna samhället letar efter en fast referenspunkt i en allt mer otydlig och osäker värld. Det är därför vi idag ser individer samlas i mindre grupper kring upplevda uppfattningar om en delad identitet baserat på individuella känslor vilket är det vi ser hända i form av en identitetspolitik (Bauman, 2002:184). Detta fenomen kan ses som en förklaring till varför identitetspolitiken kommit att genomsyra det politiska i det senmoderna samhället. Identitetspolitiken kom att vinna mark i samband med den sociala gemenskapens död och identitet kan idag uppfattas som ett surrogat för den sociala gemenskapen som vi ser frodas inom den politiska sfären just för att den uppfattas som ett inslag av det som avlidit i senmoderniteten, det vill säga den sociala gemenskapen (Bauman, 2002:184). Annorlunda formulerat kan man säga att identitetspolitiken håller på att fylla det tomrum som den sociala gemenskapen lämnat efter sig (Bauman, 2002:116).

2.1.3 Brown

Nu till den sista infallsvinkeln på identitetspolitiken ur ett mer teoretiskt perspektiv som då Wendy Brown kommer stå för. Brown till skillnad från Bauman och Giddens menar att identitetspolitikens framväxt är ett resultat av neoliberalismen. Brown beskriver den senmoderna epoken som en tid där neoliberalismen lyckats omgestalta alla livets sfärer till ekonomiska termer vilket håller på att underminera dem grundläggande aspekterna av demokratin (Brown, 2020:17). Brown beskriver en situation där både staten och individen i senmoderniteten tagit formen av ett företag som förväntas föra sig på ett sätt som maximerar dess kapitalvärde både i nutid men också inför kommande framtid, med strävan att skapa en lönsam verksamhet (Brown, 2020:22).

I samband med Browns argumentation om att det ekonomiska skaffat sig en överordnande position över det politiska beskrivs ett fenomen där homo oeconomicus nu besekrat homo politicus (Brown, 2020:78). Homo oeconomicus beskrivs av Brown som en ansvarsfull medborgare som på mest lämpliga sätt

investerar i makroekonomiska projekt för att uppnå maximal kreditförstärkning och tillväxt som neoliberala individer (Brown, 2020:84). Det är bara genom denna investering som den neoliberala individen kan existera då dess humankapital måste se tillväxt om den ska kunna frodas (Brown, 2020:84). Brown menar att den senmoderna versionen av homo oeconomicus inte längre har sitt egna självintresse i centrum som den klassiska liberala versionen målades upp att ha vilket också håller på att få implikationer för det politiska (Brown, 2020:87). Det är just denna neoliberala nyttomaximerande individ som just nu håller på att ta död på homo politicus. Homo politicus, den människa som verkade för folksuveränitet samtidigt som den individuella suveräniteten. Den människa som Brown menar historiskt möjliggjorde för den franska samt den amerikanska revolutionen och den människa som i form av en suverän individ samtidigt styrde sig själv har nu förlorat kampen mot homo oeconomicus vilket håller på att få komplikationer för politiken vilket vi ser symtom av i samband med identitetspolitikens framväxt (Brown, 2020:87).

Det som nu har hänt är att homo oeconomicus har kommit att inta en normativ position i samhällets sfärer vilket har upphöjt humankapitalets tillväxt till den enda sanningen inom det offentliga (Brown, 2020:104). Denna trend går att finna i alla sfärer, arbetslivet, välfärden, utbildningsväsendet och familjen vilket har kommit att resultera i att homo oeconomicus har lyckats rota sig i verkligheten och accepterats som det enda sanna (Brown, 2020:104).

Denna förankring i verkligheten har resulterat i att medborgarsubjektet nu transformerats från en politisk varelse till en ekonomisk (Brown, 2020:108). Denna ekonomisering resulterar i att frihetens utrymme i det politiska och det sociala samhällssfärerna begränsats. Brown beskriver samtidigt att detta är neoliberalismens mest centrala paradox då den neoliberala revolutionen är tänkt att ske i frihetens namn, genom att ge frihet till män, marknader och länder men samtidigt urholkas den grundläggande suveräniteten för staten och dess medborgare som just grundar sig på frihet (Brown, 2020:108).

Friheten som homo politicus strävade efter under den liberala moderniteten var en frihet som var tänkt som ett minimalt självstyre fast med en stark betoning av

deltagande inom styret av de fria medborgarna vilket också var en grundpelare för politisk legitimitet i den moderna epoken, dvs att styret härstammade från fria autonoma medborgare (Brown, 2020:109). I moderniteten var homo politicus rotad i den individuella suveräniteten samtidigt som den utlovade ett löfte om politisk, social och juridisk respekt av denna suveränitet. Men nu inom den senmoderna epoken när homo politicus fått träda tillbaka och bilden av det ekonomiska humankapitalet tar dess plats besitter inte människan möjligheten att söka sitt egna bästa på sitt egna vis längre (Brown, 2020:109). Det är nu inte längre en öppen fråga hur människan vill skapa sig själv eller vad man vill ha ut av livet då humankapital precis som alla andra former av kapital är begränsat av marknaden och tvingas på så vis föra sig på ett sådant vis att man kan överträffa sina konkurrenter (Brown, 2020:109).

Denna förändring kan beskrivas som en förklaring till identitetspolitikens framväxt. När homo oeconomicus införskaffar sig en hegemoni och lyckas ekonomisera dem politiska aspekterna av staten och medborgarskapet så förvandlas den politiskt suveräna figuren till en figur med formen av ett finansiellt företag (Brown, 2020:109). Med tanke på den neoliberala människans osäkerhet när hon opererar på marknaden i konkurrens med andra syns människor som befinner sig i utsatta positioner försöker att förstärka sin konkurrenskraft inför framtiden genom att som grupp med betoning av en gemensam identitet försöka vinna konkurrensfördelar i form av rättigheter inom det politiska vilket visar sig i formen av identitetspolitik.

2.2 Identitetspolitikens politiska uttryck

Denna del är tänkt att visa på hur identitetspolitiken kommer till uttryck inom empirin genom att visa hur begreppet beskrivs, hur det kommer till uttryck och vilka grundläggande antaganden identitetspolitiken gör anspråk på utifrån den politiska offentliga debatten.

2.2.1 Gestaltning av identitetspolitiken

I tidskriften *Respons nr1* från 2018 har Johannes Heuman intervjuat Mark Lilla om hans bok, *The once and Future – After identity politics*. I denna intervju

beskrivs det hur det socialdemokratiska partiet succesivt håller på att förlora den väljarbas som den byggde sitt långvariga maktinnehav på till förmån av en politik som tilltalar minoritetsgrupper (Heuman, 2018:25). I denna intervju dras paralleller mellan demokratiska partiet i USA och det svenska socialdemokratiska partiet, vilket även kommer att fokusera på begreppet identitetspolitik. Det beskrivs i intervjun hur dessa två partier fått det svårare och att mobilisera nationen för att skapa ett gemensamt politiskt projekt (Heuman, 2018:25).

Det påpekas i intervjun hur begreppet identitetspolitik i Sverige ofta brukas som ett bollträ för politiska attacker mot vänstern men det uppmärksammas att det samtidigt går att spåra en problematik med begreppets intrång i politiken (Heuman, 2018:25). I intervjun görs en distinktion mellan begreppet identitetspolitik och intressepolitik som är väsentligt att lyfta. Intressepolitik beskrivs som något som alltid förekommit inom politiken, det vill säga grupper som värnar om ett intresse. Dessa grupper kan vara baserade på aspekter som kön, etnicitet samt kultur, men de kan även organiseras baserat på andra gemensamma erfarenheter (Heuman, 2018:26). Detta slag av politik beskrivs som en naturlig del i den demokratiska processen som grundar sig på en solidaritet mellan människor som besitter liknande erfarenheter. Men identitetspolitik definieras annorlunda. Detta slag av politik lägger inte sitt fokus på den demokratiska processen och bidrar inte heller till något samhällsengagemang på en högre nivå utan identitetspolitik beskrivs som en politik som tar sin utgångspunkt i gruppen och jagets fråga. Identitetspolitik i denna form saknar en anknytning till ett omfångsrikare politiskt program utan fokus ligger istället på att ställa krav som inte går att diskutera eller förhandla om vilket beskrivs som något som missriktar folkets engagemang från det politiska systemet (Heuman, 2018:26).

Identitetspolitik framställs i intervjun som en politik som tar ett steg från det vidare samhällsintresset till en politik som präglas av självcentrering av grupper med personliga identiteter (Heuman, 2018:26). Denna form av politik beskrivs som ett symptom av globaliseringen och förlusten av en kollektiv entitet som nationalstaten en gång ingav (Heuman, 2018:27). Oförmågan att skapa eller legitimera ett gemensamt politiskt projekt beskrivs också som ett hot mot

demokratin då kampen om individuella rättigheter nu går före ett kollektivt självbestämmande som demokratin grundar sig på vilket beskrivs som en central problematik i senmoderniteten (Heuman, 2018:27).

Identitetspolitiken beskrivs även av Fredrik Agell som en politik som lägger fokus på just särdrag (Agell, 2016). Agell beskriver identitetspolitiken som en politik som försöker vinna erkännande samt rättigheter för den egna gruppen (Agell, 2016). Denna form av politik beskrivs som något som försvårar den demokratiska processen. I en sekulär demokrati präglas politiken av ständiga förhandlingar mellan olikänkande parter med olika intressen. Men vi ser nu grupper som kommit att adoptera identitetspolitikens budskap som ser alla former av politisk dialog som förtryckande eller rasistiska vilket beskrivs ha försvårat möjligheten att bedriva ett samtal vilket demokratin grundar sig på (Agell, 2016).

Malin Lernfelt har visat hur identitetspolitiken kan komma till uttryck i den offentliga debatten när hon beskriver ett inslag i *PI debatt* (Lernfelt, 2014). Lernfelt beskriver en debattsituation där en av deltagarna inte delade synen på Sverige som ett samhälle där all form av diskriminering härstammar från en slags strukturell rasism (Lernfelt, 2014). I samband med att debattören bestred denna bild av det svenska samhället blev personen bemött med följande fråga hur,

hon som är ”våldigt vacker, väldigt välklädd, akademiker, jurist, vit, kristen, europeé” kunde besitta några som helst relevanta åsikter i ämnet.
(Lernfelt, 2014)

Det framstår från detta inlägg att identitetspolitiken tenderar att just se människor utifrån deras personliga identitet och grupptillhörighet och kopplar drag som bakgrund, hudfärg eller uppväxt till förutbestämda åsikter och erfarenheter (Lernfelt, 2014).

Åsa Linderborg har också behandlat ett liknande problem när hon beskriver den politiska korrektheten relaterat till identitetspolitiken (Linderborg, 2015). Linderborg beskriver en identitetspolitik vars budskap kan förklaras som fördomsfixerat. Hon menar att den fixering vi idag kan se vid symboler och individualistiska aspekter visar på en oförmåga att faktiskt åstadkomma något på

en strukturnivå vilket beskrivs som ett drag av liberalismen som identitetspolitiken är starkt förknippad med (Linderborg, 2015).

Denna fixering vid aspekter som kön, hudfärg och etnicitet är något som inte bara präglar det politiska utan det har även kommit att spilla över till den kulturella sfären av samhället (Ringskog, 2015). Identitetspolitiken beskrivs som något som genomsyrat kulturkritiken på senare år och där fokus nu inte längre är riktat på det som sägs, utan det som kommit att betyda något är vem som faktiskt säger det (Ringskog, 2015). Fenomenet beskrivs ha gått så långt att man i princip inte kan uttala sig om olika samhälleliga fenomen utan att diskussionen redan i första stadiet diskvalificeras beroende på om du exempelvis är en vit medelålders man som beskrivs som något som gör din analys helt irrelevant då man som vit man,

Saknar all erfarenhet av något förutom att ligga på topp (Ringskog, 2015).

Den här tendensen att misstro och diskvalificera människors synpunkter baserat på aspekter som kön, hudfärg och etnicitet är något som skadar den sociala tilliten som samhället vilar på (Rothstein, 2014). Identitetspolitiken innebär att det svenska samhället präglas av ett strukturellt förtryck och att alla människor som avviker från majoritetsbefolkningen aktivt diskrimineras när de är i kontakt med den offentliga samhällsapparaten (Rothstein, 2014). Ett av Identitetspolitikens grundläggande antaganden beskrivs vara att det förekommer ett strukturellt förtryck i samhället som man endast kan lösa genom att särbehandla specifikt utsatta grupper så de kan representeras inom det offentliga baserat på sin identitetstillhörighet vilket Rothstein menar skulle underminera den svenska samhällsmodellen (Rothstein, 2014).

Denna process som Rothstein beskrivit förekommer också i en intervju med statsvetaren Charles Murray där identitetspolitikens problematiska karaktär för den amerikanska nationen behandlas (Larsson, 2021) I intervjun beskrivs en amerikansk nation som är på väg att slita sig själv i stycken på grund av att det politiska alltmer genomsyras av en identitetspolitik som bedömer folk baserat på deras förväntade grupptillhörighet istället för deras åsikter och tankar (Larsson, 2021). Murray beskriver i intervjun hur identitetspolitikerna alltmer vänder sig till

staten för att få igenom förändringar som gynnar historiskt förtryckta grupper på bekostnad av andra vilket Murray menar går emot dem grundläggande principerna om individens rätt (Larsson, 2021).

Murray beskriver också i intervjun en oro över vad identitetspolitiken håller på att leda till i USA. Murray menar att de vita amerikanerna, som är en majoritet i USA har börjat visa på tecken av att adoptera identitetspolitikens budskap vilket beskrivs skulle vara förödande för nationen som helhet då man tar ett steg närmare ett slags klansamhälle där olika etniska grupperingar kämpar om makten. Den ända lösningen som Murray kan se på den här faran är avskaffandet av den positiva särbehandling som förekommer i USA som han menar identitetspolitikens förespråkare lyckats få igenom. Att den amerikanska staten behandlar sina medborgare olika utifrån vilken ras dem tillhör beskrivs som moraliskt oacceptabelt vilket framhävs just vara den huvudsakliga anledningen till att polariseringen blivit så djup och utbredd inom nationen (Larsson, 2021).

I ett debattinlägg i tidningen *Expressen* beskriver den moderata politikern Tomas Tobé på ett liknande sätt hur identitetspolitiken med sitt fokus på grupptänkande särbehandling samt separata rättigheter har resulterat i att det politiska samtalet kommit att förändras (Tobé, 2016). Denna förändring beskrivs av Tobé som ett resultat av den politiska vänsterns fokus på symbolpolitik kommit att ta fokus från större målkonflikter inom den politiska debatten (Tobé, 2016).

Tobé beskriver att denna symboliska identitetspolitik kommit att urholka den större samhällsdebatten med sitt snäva fokus på motsättningar mellan olika grupper utifrån aspekter som sexuell läggning, kön och etnicitet (Tobé, 2016). Identitetspolitiken beskrivs som en politik som saknar förankring i konkreta verkliga samhällsproblem som leder till mer polariserat samhälle (Tobé, 2016).

Denna polarisering som Tobé menar identitetspolitiken leder till har också beskrivits i *Tankesmedjan Tiden*, där Lotta Häyrynen visar hur identitetspolitiken splittrat arbetarrörelsen (Häyrynen, 2019). I texten lyfts de motsättningar man observerat de senaste åren inom arbetarrörelsen som en fråga om prioriteringar (Häyrynen, 2019). Att den större massan av vanliga människor fått ta plats i

baksätet för att diskriminerade grupper ska få mer utrymme och gehör beskrivs som en möjlig förklaring till varför arbetarrörelsen uppfattas så splittrad och polariserad idag, vilket visar sig i socialdemokraternas sjunkande väljarstöd (Häyrynen, 2019).

Att män och kvinnor, land och stad, gamla och ungas åsikter går isär avsevärt uppmärksammas som ett faktum (Häyrynen, 2019). Att man diskuterar transrättigheter, separatism, och #Metoo beskrivs som aspekter som faktiskt driver bort mycket av arbetarrörelsens traditionella väljare men om dessa aspekter exkluderas från debatten förlorar man de unga, kvinnorna och väljare från städerna vilket beskrivs som ett dilemma som arbetarrörelsen måste ta i tur med för att få bukt med problematiken som uppstått inom rörelsen (Häyrynen, 2019).

Identitetspolitik målas också upp som ett icke neutralt begrepp som brukas av motståndaren. Häyrynen menar att begreppet identitetspolitik användas nästan uteslutande som en negativ term. Begreppet identitetspolitik framställs som något man använder för att beskriva andra, men aldrig för att beskriva sig själv vilket Häyrynen menar gestaltar sig i högerns kritik av vänstern, från konservativa mot progressiva (Häyrynen, 2019).

Häyrynen menar att om man istället närmar sig begreppet från vänsterns sida får man en helt annan bild vilket beskrivs så här.

Skulle en antirasistisk aktivist från exemplen ovan nämnda Facebookgrupper svara ledarskribenterna skulle bilden av den egna rörelsen ändras avsevärt. Genom diskriminering gör samhället de facto skillnad på människor. Att inte benämna och organisera sig kring diskrimineringsgrunderna i sig gör dem omöjliga att se och då också svåra att bekämpa (Häyrynen, 2019).

Carl Melin har i *Dalarnas tidning* också beskrivit en situation där den svenska vänstern stött på problem när man går längre från sin ursprungliga argumentation om alla människors lika värde och rätt (Melin, 2014). Melin beskriver en politisk vänster som idag inte längre ser människor för vad de tycker och tänker utan baserar människors åsikter utifrån vilken grupp dem förväntas tillhöra (Melin,

2014). Identitetspolitiken lyfts fram som något som i grund och botten begränsar människan utifrån aspekter som identifierar oss (Melin, 2014). Det här menar Melin har resulterat i att debatten idag genomsyrats av diskussioner om vilken identitet som framstår som viktigast istället för att fokusera på det som vänstern tidigare kämpat för, allas lika rätt och värde (Melin).

2.2.2 Definition av identitetspolitiken

Denna avslutande teoretiska del ämnar sammanfatta och konkretisera vad identitetspolitiken är, vad den inkluderar och vilka antaganden den gör. Det här kommer göras genom en skriftlig sammanfattning av identitetspolitikens karaktäristiska drag.

2.2.3 Identitetspolitik

Trots att begreppet identitetspolitik är otroligt brett uppfattas det som att vissa aspekter är mer framträdande än andra. Efter att ha tittat närmare på identitetspolitikens förutsättningar utifrån teorin samt dess empiriska gestaltning går det att urskilja vissa karaktärsdrag.

Till att börja med måste det poängteras att identitetspolitik inte framställs som ett neutralt begrepp. Baserat på hur begreppet brukas inom den politiska debatten kan det uppfattas som ett begrepp som används betydligt mycket mer av högern i jämförelse med vänstern. Den politiska vänstern tycks nästan ha ett bekymmersamt förhållande med begreppet då det framställs ha skapat problem att bilda en politisk vision om en annorlunda framtid (Brown, 2020, 222).

Det framgår att identitetspolitiken kan beskrivas som en politik som succesivt vänder sig bort från tanken om människans emancipation som i första hand handlade om livsmöjligheter till en livspolitik som istället fokuserar på individuella livsstilar och tolerans av dessa (Giddens, 1997:253). Det här är en process som även går att finna i den offentliga debatten som (Heuman, 2018:26) lyfte fram med sin intervju där identitetspolitiken främst har sin utgångspunkt i jaget och självidentiteten vilket stämmer bra överens med Giddens beskrivning av den senmoderna livspolitik.

Ett annat karaktärsdrag som identitetspolitiken bär på är dess individuella aspekt. Det går att finna spår av detta både i empirin och i teorin. Exempelvis belyser (Heuman, 2018:26) hur identitetspolitiken aktivt tar ett steg från ett vidare universellt samhällsintresse till en mer inskränkt och personlig självcentrering hos olika identitetsbetonande grupperingar. Denna aspekt kan även styrkas av Browns beskrivning av homo oeconomicus vinst över homo politicus som medfört ett politiskt subjekt som är konstruerat som ett eget företag som fokuserar på att förstärka sitt humankapital till varje pris (Brown, 2020:22). Detta individualiserade och personliga förhållningssätt till det politiska tycks vara en av identitetspolitikens mest framträdande aspekter och ett tecken på dess nyliberala karaktär.

Identitetspolitiken tycks även kännetecknas av ett fokus på begrepp som jämlikhet, rättigheter och rättvisa utifrån skillnader mellan olika kategorier och grupperingar (Bauman, 2002:171). Men det framstår inte som att identitetspolitiken gör anspråk på mer universella lösningar på dessa problem utan ämnar bara skifta balansen i det rådande. Det kan uppfattas som att identitetspolitiken har en tendens att särskilja grupper från varandra vilket också bekräftas av Häyrynen när hon belyser hur identitetspolitiken succesivt splittrat arbetarrörelsen, en rörelse som historiskt involverat olika grupper (Häyrynen, 2019). Det kan tolkas som identitetspolitiken vi ser i senmoderniteten har accepterat den neoliberal konkurrensens hegemoni vilket kan förklara varför dessa grupperingar ofta ställer krav på att rättigheter och rättvisa ska förankras juridiskt (Brown, 2020, 36).

Med denna sammanfattning av begreppet identitetspolitik kan man säga att identitetspolitik är en politik som utgår från mindre grupper som uppfattar sig dela en gemensam identitet baserat på liknande erfarenheter och kulturella likheter. Identitetspolitikens frågor uppfattas kretsa kring aspekter av erkännande, jämlikhet, rättvisa och rättigheter inom samhället för den specifika gruppen vilket framstår som dess centrala drivkraft.

Identitetspolitiken verkar också präglas av en förmåga att kategorisera människor utifrån aspekter som utseende, sexuell läggning, etnicitet samt bakgrund och binda

dessa aspekter till redan förutbestämda åsikter och tankar. Identitetspolitiken kan uppfattas driva tesen att människor som inte delar samma karaktärsdrag inte kan uttala sig och diskutera frågor om förtryck, jämlikhet och rasism. Då man inte besitter de rätta dragen utifrån en bestämd identitet (Lernfelt, 2014).

Identitetspolitiken tycks även kunna beskrivas som en politik som saknar ett anspråk på att verkligen förändra världen som den tidigare klassbaserade maktblockspolitiken strävade efter. Den fokuserar istället på att förstärka den egna gruppens ställning inom det rådande med krav på rättigheter samt särbehandling baserat på gruppens karaktärsdrag. Identitetspolitiken framstår som en politik som betonar särdrag och särintressen istället för det man har gemensamt vilket kan beskrivas som en politisk förändring från det moderna till det senmoderna.

2.3 Tidigare forskning

Det finns en större mängd forskning som just granskat olika aspekter av Lgr11, men det finns ingen tidigare studie som just fokuserat på identitetspolitikens närvaro inom skolans policydokument vilket denna studie ämnar undersöka. Men med tanke på att identitetspolitiken framstår som ett senmodernt fenomen baserat på den teoretiska och empiriska beskrivningen i tidigare del kan man söka sig till tidigare forskning relaterat till den senmoderna skolan och specifikt till den senmoderna läroplanen. För att kunna undersöka om det finns en närvaro av identitetspolitik föreställningar eller tendenser i Lgr11 kommer därför denna forskningsöversikt titta närmare på olika studier och texter som relaterar till den senmoderna skolan och dess läroplansteori för att kunna placera in studien inom en forskningskontext och positionera sig därefter.

2.3.1 Den senmoderna läroplanen

I artikeln *On the Way to a Postmodern curriculum Theory – Moving from the Question of Unity to the Question of Difference* beskriver Carl Anders Säfström att vi går mot en mer senmodern läroplansteori som fokuserar på att synliggöra skillnader och subjektet istället för mer universella åtaganden (Säfström, 1999:221). Säfström menar att vi nu håller på att driva bort från den typ av läroplansteori som var förknippad med strukturalismen och marxismens

naturvetenskapliga drag som karaktäriserades av studier av strukturer och kausala förklaringar. Denna typ av läroplansteori var förankrad i en form av realism som utgick från att en värderingsfri sanning om världen som gick att uppnå genom att studera världen genom olika strukturer, termer och koncept som existerade inom den (Säfström, 1999:221). Det var inom dessa ramar som den moderna läroplansteorin verkade. Genom att studera de ontologiska dragen hos verkligheten kunde man under moderniteten samlas kring universalistiska drag om rationalitet, objektivitet och tron på kunskap vilket fick sitt uttryck i de moderna läroplanerna (Säfström, 1999:221).

Den förändring som Säfström nu pekar ut utgår från en senmodern kritik av den moderna politiken (Säfström, 1999:225). Denna senmoderna kritik etablerade en kontrast till den moderna med en politik centrerad kring det Säfström kallar för ”Minoritarian Politics” (Säfström, 1999:225). Det här var en politik till skillnad från det moderna som inte gjorde något anspråk på en absolut auktoritet inom politiken eller gav något annat alternativ till det dominerande narrativet (Säfström, 1999:225). Denna nya senmoderna form av politik accepterar inte en politik som är uppbyggd på sådana kriterier då den hävdar att politiken då blir exkluderande. Denna nya form av politik strävade inte efter att inta den fasta karaktären av en auktoritet som det modernas utan började nu behandla politik som en fråga om att hantera skillnader och rättvisa snarare än att lägga fram en motsanning till den etablerade sanningen. Det här är en politik som inte längre hade som mål att finna lösningar på skillnader och ena människor och tog nu istället formen av en motståndspolitik som brukades av de som upplevde sig utestängda vilket börjat yttra sig i den senmoderna läroplanen (Säfström, 1999:225).

Detta skifte som Säfström beskrivit den senmoderna läroplansteorin genomgått är något som min studie kommer relatera till. Det nya fokus på rättvisa istället för sanning är något som måste beaktas i denna studies läroplansanalys då identitetspolitiken också uppfattas som ett senmodernt fenomen som bär på liknande aspekter och ett ifrågasättande av det modernas sanning. Eller som Säfström beskriver skiftet,

Truth is definitive in its finality whereas justice is an ongoing negotiation; Truth stands still while justice is movement and change. Teaching, for example, should not aim at Truth in absolute sense, but be just by practising justice and creating conditions for justice. (Säfström, 1999:230)

2.3.2 Den senmoderna utbildningskonceptionen

Peter Gustavsson har i *samhällskunskapens kris* beskrivit övergången från den moderna till den senmoderna utbildningskonceptionen utifrån samhällskunskapsämnet (Gustavsson, 2014). Gustavsson driver tesen att vi succesivt rör oss bort från den moderna utbildningskonceptionens disciplinära skola som präglades av en produktion av en politisk och demokratisk föreställning om ”det goda samhället” (Gustavsson, 2014:269). Den moderna utbildningskonceptionen var starkt förknippad med en universalistisk samhällssyn där fokus centerades kring produktionen av värden och kunskap där utbildningsinstitutionen framstod som en del av en större social helhet som stod under en vision som var politiskt formulerad (Gustavsson, 2014:270). Denna skola var också en politisk skola där det normativa innehållet var det styrande i relation till vetande och kunskap (Gustavsson, 2014:270).

Men i den senmoderna skolan har detta kommit att förändras. Gustavsson menar att två huvudsakliga drag kan komma att observeras i senmoderniteten. För det första att kunskap nu kommit att ersätta arbete och kapital som den huvudsakliga produktionsfaktorn och för det andra har den samhälleliga maktfördelningen intagit en annan skepnad. Maktfördelningen beskrivs ha rört sig från den formella, hierarkiska och institutionella maktfördelningen till en mer flyktig, ideologisk och informell maktfördelning (Gustavsson, 2014:270).

Kunskapens förvandling till en produktionsfaktor har resulterat i att kunskap i det senmoderna tagit formen av ett ting. Det vill säga något som inte längre står i relation till människan som nu kan handlas med på marknaden (Gustavsson, 2014:277). Kunskapens urholkning och dess nya form av en produktionsfaktor har resulterat i att kunskapen kommit att individualiseras samt instrumentaliseras, Dess essens är nu inte längre att känneteckna det sociala samt det samhälleliga

utan istället att göra autonoma individers intresse till en verklighet (Gustavsson, 2014:277). Gustavsson menar att Aristoteles ideal om en slags likvärdighet mellan techne, den ändamålsenliga kunskapen som brukas för framställan av mänskliga livsnödvändigheter nu helt koloniserat episteme och fronesis, det vill säga det teoretiska vetandet om varat samt socialt präglad kunskap i bildning och klokhet. Denna technefiering har nu lätt till att all kunskap underkastats produktionen av varor och tjänster vilket vi ser spår av i den senmoderna läroplanen (Gustavsson, 2014:277).

Den senmoderna skolan beskrivs även som en avpolitiserad skola. Gustavsson menar att den senmoderna skolan är en skola som präglas av nyliberalism och en avsaknad av politik (Gustavsson, 2014:278). Sedan den svenska skolans decentralisering år 1991 menar Gustavsson att det kan uppfattas som att den politiska styrningen av den svenska skolan blivit ännu starkare i samband med att allt fler kontrollinstitutioner tillkommit, men detta är just ett tecken på det motsatta (Gustavsson, 2014:278). Trots att det går att observera allt fler kontrollinstitutioner samt inspekterande myndigheter som exempelvis nationella prov, lärarlegitimationer och införandet av skolinspektionen går det inte att finna någon som helst uttalad politisk vision angående skolan. Den senmoderna skolan är en skola som helt är i avsaknad av värden som beskriver vad skolan ska innefatta och bör vara vilket har resulterat i att den reducerats till en svag institution som levererar det som efterfrågas av den individualiserade människan (Gustavsson, 2014:278).

Gustavsson beskriver hur den här förändringen har reducerat skolan till en partikulär institution som existerar för att möta individens intressen. Den senmoderna skolan är en skola som anpassar sin kunskapsorientering till den enskilda individens intressen samt systemvärldens krav vilket samtidigt utesluter alla politiska samt sociala universella anspråk (Gustavsson, 2014:278). Det är här denna studie kan relateras till Gustavssons text. Om vi utgår från Gustavssons beskrivning av den senmoderna utbildningskonceptionen går det att finna många drag av identitetspolitiken att relatera till. Exempelvis den senmoderna skolans technefierade kunskapsförmedling. Detta kan uppfattas som något som skulle

kunna förklara varför man skulle kunna finna en närvaro av identitetspolitiska föreställningar i Lgr11 då ett av identitetspolitiken mest centrala drag är just dess fokus på en individs eller en grups instrumentella egenintressen vilket kan relateras till samhällets och skolans technefiering. En annan aspekt som Gustavsson lyfter som kan relateras till identitetspolitiken är just den senmoderna skolans avpolitiserade natur (Gustavsson, 2014:278).

Den totala avsaknaden av värden och en politisk vision menar Gustavsson tar sin form genom att de sociala, politiska och ekonomiska konflikterna som genomsyrar samhället succesivt skärs bort från det offentliga samtalet och skolan (Gustavsson, 2014:278). Det som nu blir kvar när politiken inte blir politik är ett språk som genomsyras av en ekonomisering, juridifiering och ett stort fokus på rättigheter (Gustavsson, 2014:278). Det här är precis sådana aspekter som identitetspolitiken kretsar runt och kan förstås genom. Den senmoderna skolan är en skola som avskiljer, utesluter samt omformulerar alla mål som kan uppfattas som normativa samt avlägsnar alla politiska och sociala mål som den tidigare haft (Gustavsson, 2014:279).

Detta är drag som identitetspolitiken präglas starkt av. Identitetspolitiken är en politik som starkt betonar särdrag och avståndstagande från det normativa. Den fokuserar på små grupperns intressen och gör inga anspråk på någon universell politisk vision utan lägger sitt fokus på rättigheter och särbehandling utifrån ekonomiska och juridiska aspekter och visar starkt på drag av en technefiering. Det är just därför denna studie kommer att luta sig mot Gustavssons deskription av den senmoderna utbildningskonceptionens utmärkande drag då det kan uppfattas som identitetspolitiken och den senmoderna skolan präglas av samma fokus och språkbruk.

2.3.3 Lgr11 som utbildningsreform

Lilliedahl m.fl. har i sin artikel gjort en teoribaserad utvärdering på det tidiga 2000-talets utbildningsreformer (Lilliedahl, 2016). Tanken med denna artikel är genom en teoribaserad utvärdering sätta 2000-talets diskussioner om forskning, utvärdering och politisk-praktiska genomförandebeslut i ett nytt ljus för att kunna

identifiera teoretiska samt kritiska svårigheter i en mer samtida kontext vilket görs med utgångspunkt i en teoribaserad utvärdering av Lgr11 (Lilliedahl, 2016). Artikeln ämnar undersöka hur den teoribaserade utvärderingen som metod kan vidareutvecklas för att bemöta dagens allt större krav på policyanalyser förankrade i forskning. Denna metod beskrivs som ett sätt att granska utbildning utifrån ett teoribaserat förhållningssätt vilket framställs som en granskning av ett specifikt utvärderingsobjekt baserat på ett specificerat ramverk. Men också att objektet förstås utifrån en mer omfattningssamhälle vetenskaplig teoribildning vilket i artikeln appliceras på Lgr11 (Lilliedahl, 2016).

Men hur kan Lilliedahls artikel relateras till denna studie? Genom dess textanalys av Lgr11 som specifik utbildningsreform. Lilliedahl redovisar utifrån sin analys av Lgr11 att man bör betrakta denna läroplan som en egen läroplansreform i sig och inte som en utvidgning av Lpo94. Man motiverar denna formulering med att lyfta att analysen av Lgr11 visade på ett markant skifte när det kommer till didaktiska formuleringar, kunskapssyn och läroplanens design i jämförelse med sin föregångare (Lilliedahl, 2016).

När det kommer till kunskapsbegreppet menar man på att Lpo94 präglades av ett kunskapsbegrepp som stod underordnat till skolans mer övergripande arbete och uppdrag vilket har kommit att förändras i övergången till Lgr11 (Lilliedahl, 2016). Lgr11 beskrivs vara en läroplan som präglas av ett mer kunskaps effektiviserat förhållningssätt. Denna förändring i förhållningssätt menar Lilliedahl i grund och botten härstammar från en förändring inom läroplansideologin. Lpo94 målas upp som en läroplan som präglades av en ideologi som betonade en humanism som fokuserade på aspekter som kreativitet, samhällsliga aspekter samt personlig utveckling. Men detta tycks nu få tråda tillbaka för Lgr11 som genomsyras av en ideologi som betonar socialt effektivitetstänk samt en akademisk rationalism där fokus ligger på överföringen av ämneskunskaper, (Lilliedahl, 2016).

Både (Lilliedahl, 2016) och (Gustavsson, 2014) betonar en liknande förändringsprocess när det kommer till dagens policydokument och den senmoderna utbildningskonceptionen. Denna studie relaterar samt tar detta i beaktning i samband med kommande undersökning då identitetspolitiken tycks

bära på karaktärsdrag som går att finna i den senmoderna utbildningskonceptionen vilket också kan bidra till en förklaring till varför man skulle kunna finna en närvaro av identitetspolitiska föreställningar och tendenser inom Lgr11.

2.4 Metod

Metoden som denna undersökning grundar sig på är en kvalitativ analys med utgångspunkt från kritisk teori som fokuserar på forskningens politiska karaktär (Alvesson, 2017:263). Den kritiska teorin försöker genom studier av identiteter, intressen, ideologier samt sociala institutioner undersöka hur dessa aspekter kan inskränka på människans autonomi och beslutsfattande (Alvesson, 2017:263). Det som den kritiska teorin inriktar sig på är olika antaganden, asymmetriska maktrelationer samt olika föreställningar som tas för givet och försöker visa på hur dessa aspekter förstelnar den sociala verkligheten i förmån för diverse särintressen (Alvesson, 2017:263). Målet med den kritiska teorin är att bryta upp denna verklighet och göra den tillgänglig för annorlunda politiska överväganden återigen (Alvesson, 2017:263).

Det är just därför denna undersökning grundar sig på den kritiska teorin i sin analys av Lgr11 med dess formuleringar av skolans värdegrund och uppdrag samt övergripande mål och riktlinjer. Genom en granskning av Lgr11s formuleringar är ambitionen att undersöka om det finns en närvaro av en identitetspolitisk ideologi som med sitt anspråk på särbehandling och ojämlikhet medför att olika grupper gynnas baserat på aspekter som exempelvis etnicitet, bakgrund, hudfärg eller sexuell läggning vilket är precis det som den kritiska teorin ämnar belysa (Alvesson, 2000:163). Den kritiska metodologin är starkt sammankopplad med tolkning, det vill säga studiet av en avgränsad del inom ramen för själva helheten (Alvesson, 2000:165). I den här studien görs detta med ett fokus på Lgr11s formuleringar av skolans värdegrund uppdrag samt övergripande mål och riktlinjer (Skolverket, 2019), med ambitionen att undersöka om det finns en närvaro av en identitetspolitisk ideologi i dess formuleringar. Anledningen till denna avgränsning är just för att skolan är en ideologisk statsapparat som kontinuerligt befinner sig i förändring i relation till de politiska och ideologiska

striderna som går att finna i samhällsdebatten vilket tar sitt uttryck inom skolans läroplaner vilket denna studie fokuserar på (Englund, 2005:27).

Den kritiska aspekten av denna studie riktas in på att försöka identifiera den identitetspolitiska ideologins närvaro inom Lgr11. En ideologi som kännetecknas av sin förmåga att frambringa asymmetriska maktförhållanden och ett stort fokus på subjektivitet vilket denna studie ämnar undersöka genom en kritisk ideologianalys av Lgr11 (Alvesson, 2000:167).

Den definition av ideologi begreppet studien lutar sig på är härstammar från Karl Mannheim. Mannheim menade att varje enskild grupp som verkade inom samhället kännetecknades och urskilde sig genom en särskildhet inom sitt kognitiva perspektiv (Bauman, 1999: 137). Det här perspektivet framstår som instängt i en partiell verklighet som utelämnar själva helheten ur sikte. Mannheim menade att olika samhällsgrupper skapar sig en egen förvrängd bild av den objektiva verkligheten baserat på sitt egna kognitiva perspektiv. Med den objektiva verkligheten syftade Mannheim på den universella men osynliga sanningen. Det var baserat på den här typen av förvrängd kunskap som härstammade från ett limiterat kognitivt perspektiv som Mannheims ideologibegrepp kom att utvecklas från och den här studien kommer att luta sig mot (Bauman, 1999:137).

För att kunna besvara studiens andra frågeställning, det vill säga om de identitetspolitiska föreställningar som möjligen kan manifesteras sig i Lgr11 faktiskt kan betraktas som en ideologi måste något sägas om ideologibegreppet och varför det kan vara problematiskt att finna en identitetspolitisk ideologi i Lgr11. Enligt (Alvesson, 2017:236) är ideologin något som begränsar, förstelnar samt låser fast människor i olika tankeformer och positioner. Den här begränsningen resulterar i att människor lätt blir låsta och på så sätt ofria i handlande och tänkande vilket studien ämnar undersöka är fallet i Lgr11.

2.4.1 Identitetspolitisk modell

Till stöd för denna kritiska analys har jag som författare konstruerat denna identitetspolitiska modell som bygger på den moderna och det senmoderna

epokens huvudsakliga drag utifrån (Giddens, 1997),(Bauman, 2002) och (Brown, 2020) som ses i tabell 1. Modellen sätter den senmoderna identitetspolitiken gentemot sin föregångare, den moderna klassbaserade blockpolitiken. Denna modell är tänkt att fungera som ett redskap att bygga en vidare analys på. Men den är också tänkt att fungera som ett hjälpmedel för läsaren att förstå sig på skillnaderna mellan de olika epokenas politik och karaktärsdrag. Modell 1 kommer också att fungera som ett hjälpmedel för undersökningen av Lgr11s formuleringar av skolans uppdrag samt övergripande mål och riktlinjer för att granska om dem präglas av identitetspolitiska teman, föreställningar eller positioneringar.

Tabell 1 visar den identitetspolitiska modellen som ställer den moderna mot den senmoderna epoken karaktärsdrag.

<i>Politik</i>	<i>Den moderna klassbaserad blockpolitiken</i>	<i>Den senmoderna subjektiva Identitetspolitiken</i>
<i>Tid</i>	Futurum, positiv framtidssyn och en tydlig politisk ambition	Diskontinuitet, imperfektion och avsaknad av en politisk ambition.
<i>Orsaker</i>	Skapandet av ett rättvist och jämlikt samhälle. Få in människor i produktionen av varor och tjänster, göra dem till en del av samhället.	Stärka den egna gruppens ställning och intressen i relation till andra inom ett strukturellt förtryckande och rasistiskt samhälle.
<i>Utopi</i>	Emancipation, objektiv kunskap om världen och ett klasslöst samhälle.	Avskaffandet av alla normativa och strukturella hinder för den subjektiva upplevelsen av världen.
<i>Kunskapssyn</i>	Materiell och objektiv	Individuell, subjektiv och relativistisk.
<i>Viktiga aspekter</i>	Klassgemenskap, solidaritet, enighet, nationen, yrkesidentiteten, ordning och renlighet.	Identitetsbetonande grupperingar med fokus på aspekter som kön, etnicitet, hudfärg och bakgrund. Det globala, oordning, individen och jaget.
<i>Grundläggande antaganden</i>	Samhället kommer präglas av ojämlikhet, förtryck och exploatering om inte politiken centreras runt aspekter som deltagande, rättvisa och jämlikhet.	Samhället präglas av ett strukturellt förtryck av minoritetsgrupper. utsatta grupper måste därför lyftas och skyddas med diverse rättigheter.

2.4.2 Datainsamling

Det empiriska material som den här studien grundar sig på är läroplanen för grundskolan samt förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr11, med specifikt fokus på kapitel 1, skolans värdegrund och uppdrag och kapitel 2, övergripande mål och riktlinjer (Skolverket, 2019). Anledningen till denna avgränsning inom materialet är delvis för att den kritiska metodologin är starkt kopplad till just tolkning med specifikt fokus på en del av själva helheten (Alvesson, 2000:163). Men avgränsning inom materialet är också gjort för studiens omfång ska kunna bli applicerbart på ett examensarbete på 15 högskolepoäng.

3. Resultat och analys

Inom detta kapitel redovisas resultatet av granskningen av läroplanen, Lgr11s första två kapitel för att undersöka om det finns en närvaro av identitetspolitiska teman, föreställningar eller positioneringar inom dess formuleringar.

3.1 Resultat

Identitetspolitiken tenderar att manifesteras sig på olika nivåer och genom vissa teman inom Lgr11 vilket av studien visade sig genom fyra olika perspektiv.

3.2 Partikulära intressen

Det första sättet man kan observera att identitetspolitiken framträder inom Lgr11 är genom dess fokus på de partikulära villkoren till lärande. Ett exempel är följande citat.

Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. (Skolverket, 2019:6)

Det framstår som att individens partikulära villkor får mycket utrymme när det kommer till lärande inom Lgr11. Den här formuleringen visar ett förhållningssätt som återkommande förekommer och starkt betonas när det just är relaterat till kunskapsfrågan i sig. Kunskapsinhämtningen betonas ofta som något som måste ha sin utgångspunkt ur det individuella och det subjektiva. Att det individuella förhållningssättet har fått mycket plats och utrymme inom Lgr11 visar på en förändring från ett mer universellt förhållningssätt till kunskapsinhämtning till ett mer partikulärt och subjektivt. Det är en intressant observation då skolan är en institution som historiskt sett har haft en mer universell och samhällelig prägel som nu tycks ha förändrats och istället utgår från mer partikulära och individorienterade ställningstaganden. Lgr11 lutar mot en mer senmodern utgångspunkt i sina formuleringar vilket visar sig i samband med allt större frånvaro av mer samhälleliga och kollektiva anspråk för utbildning som helhet. Det här talar för att skolan som institution håller på att försvagas. Skolan som tidigare var tänkt att producera en ideologi som värnade om en mer samhällelig och kollektiv gemenskap verkar nu förändrats. Det är tydligt att skolan som

institution nu allt mindre betonar sina mer universella anspråk och det framstår som att dess uppdrag nu mer kretsar kring att förmedla vissa partikulära individuella intressen.

3.3 Från det kollektiva till det Individualiserade

En annan manifestering av identitetspolitiken inom Lgr11 är dess betoning av individualiseringen. Den här manifesteringen är närliggande till föregående tema men tenderar att visa sig något annorlunda. Ett exempel är följande citat.

Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden, (skolverket, 2019:7).

Utifrån den här formuleringen går det att urskilja ett väldigt individualiserat förhållningssätt till själva eleven. Det visar sig att utbildning i sig inte har samma samhällliga prägel som det hade under den moderna epoken. Det tycks som att man succesivt går längre från den kollektiva och samhällliga aspekten med utbildning som tidigare var den centrala drivkraften med utbildningen som helhet. Det som nu går att observera är ett skifte där det individuella börjat ta plats som den centrala enheten i läroplanen, det vill säga det är nu inte längre kollektivet eller samhället som är det centrala utan individen. Denna skiftande utgångspunkt från det samhällliga till det individuella visar sig kontinuerligt genom följande formulering.

Skolan ska ansvara för att elever inhämtar och utvecklar sådana kunskaper som är nödvändiga för varje individ och samhällsmedlem, (Skolverket, 2019:11).

Att skolan som institution ska ansvara för att individen och samhällsmedlemmen utvecklar nödvändiga kunskaper visar på det här skiftet. Själva avsaknaden av en formulering med en mer samhälllig och kollektiv betoning av denna kunskapsinhämtning tyder på att individen blivit den centrala enheten i läroplanen. Det är tydligt att Lgr11s formuleringar tenderar att gynna ett senmodernt och individualiserat förhållningssätt vilket kan tyda på ett förändrat mål med utbildningen i sig. Att det går att observera ett skifte från det kollektiva till det individualiserade avspeglar också en förändring inom samhället som helhet där karaktärsdrag som solidaritet och enighet som präglade den moderna epoken

börjat få mindre utrymme inom skolans policydokument. Man kan observera denna individualisering när man tittar på Lgr11s formuleringar om själva kunskapsmålen efter avklarad grundskoleutbildning. Det går att finna mål som är formulerade utifrån ett instrumentellt och individualiserat förhållningssätt när det kommer till själva utbildningen i sig som exempelvis,

- Kan använda sig av matematiskt tänkande för vidare studier och i vardagslivet, (Skolverket, 2019:11).

Att den samhälleliga aspekten av själva kunskapsinhämtningen i skolan inte betonas på ett större sätt och mer utrymme ges för den individuella nyttan av kunskapsinhämtningen talar också för att individen allt mer blivit den centrala enheten inom Lgr11.

3.4 Kunskapsbegreppet

Identitetspolitiken tenderar även att visa sig inom Lgr11s kunskapsbegrepp. Vid närmare analys tycks det som att Lgr11 betonar en syn på kunskap som kan beskrivas som relativistisk och sociokulturell i sin natur. Det framstår som att Lgr11 har tagit avstånd från den materiella och objektiva synen på kunskap som präglade den moderna epoken. Den kunskap som nu tycks prioriteras är en kunskap som lägger vikten vid individens erfarenheter och uppfattningar som det centrala. Den individuella nyttan av kunskapen tycks få stort utrymme inom Lgr11s formuleringar vilket visar sig inom dess kunskapsbegrepp vilket har en instrumentell och individualistisk karaktär,

Skolans uppdrag att främja lärande förutsätter en aktiv diskussion i den enskilda skolan om kunskapsbegrepp, om vad som är viktig kunskap i dag och i framtiden och om hur kunskapsutveckling sker. (Skolverket, 2019:8)

Den kontinuerliga diskussionen om vad som kan karaktäriseras som viktig kunskap i dag och i framtiden antyder att den kunskap som ska präglade skolans värld måste vara av en viss karaktär. Det uppfattas som att den kunskap som skolan ska stå för måste vara utformad på ett sätt som uppfattas gynnsam, produktiv och instrumentell. Det uppfattas som att den typ av kunskap som skolan ska förse eleverna med har ett tydligt ändamål, det vill säga göra eleverna

konkurrenskraftiga att verka i ett individualiserat samhälle vilket leder oss in på den sista nivån identitetspolitiken tenderar att manifesteras sig på inom Lgr11, det vill säga genom dess nyliberala betoning.

3.5 Nyliberalism

Inom Lgr11 går det att observera ett förhållningssätt som kan uppfattas som nyliberalt i sin karaktär. En formulering som kan lyftas för att visa detta förhållningssätt är följande,

Utbildning ska därigenom ge eleverna förutsättningar att utveckla digital kompetens och ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap. (Skolverket, 2019:8).

Att utbildning ska hjälpa eleverna att utveckla ett förhållningssätt som gynnar entreprenörskap visar tydligt vilken vikt Lgr11 lägger vid den nyliberala ekonomiska rationaliteten och hur skolan succesivt formats för att möta individens partikulära intressen. Denna nyliberala positionering säger även en del om vad för slags samhället Lgr11 ämnar reproducera. Med en formulering som betonar ett förhållningssätt som ska främja entreprenörskap visar man även på att eleverna förbereds för att verka inom ett samhälle där man måste konkurrera med andra för att lyckas och frodas. Att finna ett konkurrensinriktat förhållningssätt inom Lgr11 förstärker även tanken om den individualiserade positioneringen som manifesteras sig inom dess formuleringar. Att skolan som institution ämnar förbereda eleverna för att verka i ett samhälle där man står som individ i konkurrens med andra uppfattas som ett förhållningssätt som är logiskt att finna i Lgr11 då skolans läroplan är en direkt avspegling av den dominerande ideologin i samhället.

Det framstår därför inte heller som förvånande att finna ett instrumentellt förhållningssätt till de kunskaper och förmågor som eleverna är menade att utveckla under sin skolgång. Kunskap som i sin tur framstår som mer betydelsefull utifrån en individuell och technefierad aspekt får mer utrymme och gehör i Lgr11, kan innebära att kunskapsförmedlingen fått ett snävare fokus som kan inverka på skolans mer kollektiva och samhälleliga uppdrag.

4. Diskussion

I det här avsnittet kommer det föras en diskussion om resultatet av undersökningen med en koppling till den tidigare forskningen och identitetspolitikens teoretiska förutsättningar. Men det kommer även att föras en reflektion kring studiens olika delar och vad framtida forskning kan dra nytta av från denna studie.

4.1 Kopplingar till tidigare forskning

När man kopplar resultatet av studien till den tidigare forskningen går det att observera karaktärsdrag som både betonas av studier av den senmoderna läroplansteorin, den senmoderna utbildningskonceptionen samt Lgr11 relaterat till den identitetspolitiska ideologin. Studiens resultat har visat på att identitetspolitiska antaganden går att observera inom Lgr11s formuleringar. Ett exempel på det är Lgr11s förändrade förhållningssätt och anpassning till en utbildningskonception som allt mer betonar partikulära intressen hos individen. Precis som Säfström poängterat håller läroplansteorin på att förändras och betonar allt mer subjektiva och individuella utgångspunkter samtidigt som läroplanen succesivt rör sig bort från mer universella åtaganden och formuleringar när det kommer till den senmoderna läroplansteorin (Säfström, 1999:221). Studiens resultat talar för Säfströms observation när det kommer till skiftet från den moderna till den senmoderna läroplansteorin med ett förändrat förhållningssätt när det kommer till det subjektiva och individuella. Men det som Säfström visat på som studien inte kan bekräfta är den senmoderna läroplansteorins allt större fokus på rättvisa istället för sanning (Säfström, 1999:230) vilket var en identitetspolitisk föreställning som Säfström menar gick att observera inom den senmoderna läroplansteorin men som inte gick att observera inom Lgr11.

Studios resultat går också att koppla till Gustavsson tankar om den senmoderna utbildningskonceptionen. Att kunskap inom den senmoderna utbildningskonceptionen reducerats till ett ting man handlar med på marknaden går att koppla till studiens resultat. Utifrån granskningen av Lgr11 framstod det som att Lgr11 betonar ett kunskapsbegrepp som allt mer centreras kring den

individuella nyttan av kunskap, samtidigt som själva kunskapsbegreppet fått en allt mer instrumentell och individualistisk karaktär. Det går att observera ett liknande förhållningssätt som Gustavsson pekat ut om kunskapsbegreppet, det vill säga att det nu fått en allt mer snäv och specifik karaktär där det nu framstår som att det ska göra individens intresse till verklighet (Gustavsson, 2014:277). Studiens resultat visade samtidigt på att identitetspolitiken tenderar att manifesteras sig inom Lgr11 när man granskar de allt mer partikulära villkoren till lärande. Gustavsson betonar en process där skolan som institution har fått en mer partikulär målinriktning vilket avspeglas av studiens resultat.

Studios resultat talar för att de identitetspolitiska föreställningar som manifesteras sig inom Lgr11 har liknande tendenser som den senmoderna utbildningskonceptionen som Gustavsson beskrivit. Att identitetspolitiska föreställningar manifesteras sig inom Lgr11 och dess formuleringar visar också på det Gustavsson framhåvt om den senmoderna skolan, det vill säga att den nu börjat anpassa sin kunskapsförmedling till individens intressen vilket också kan ge oss en förklaring till varför det uppfattas som Lgr11 inte har en lika tydlig universell och politisk betoning (Gustavsson, 2014:288).

Lilliedahl har precis som studiens resultat observerat ett annorlunda förhållningssätt till kunskapsbegreppet. Lilliedahl menar på att kunskapsbegreppet som går att finna inom Lgr11 har en annorlunda prägel än det man fann i Lpo94. Det kunskapsbegrepp som genomsyrade Lpo94 menar Lilliedahl stod i en underordnad ställning till skolans mer samhällliga och övergripande uppdrag vilket inte längre är fallet i Lgr11 (Lilliedahl, 2016). Lilliedahl har precis som Gustavsson samt studiens resultat betonat ett kunskapsbegrepp som framstår som instrumentellt, effektivitetsbetonande och technifierat i sin karaktär.

En annan aspekt som Gustavsson men även Lilliedahl betonat som också kan relateras till studiens resultat är just den nyliberala och effektiviserade förhållningssättet som går att observera inom Lgr11. Den nyliberala identitetspolitiska föreställning som manifesteras sig inom Lgr11 som framhäver ett konkurrensinriktat förhållningssätt har lyfts fram av den tidigare forskningen som något som tenderar att genomsyra den senmoderna utbildningskonceptionen

samt Lgr11. I samband med att individen blivit den centrala enheten för läroplanen istället för samhället framstår det nu som att det finns kvar ett språkbruk som genomsyras av en effektiviserad och ekonomiserad karaktär vilket studiens resultat också visat på i samband med identitetspolitikens manifestering i form av Lgr11s nyliberala karaktär.

4.2 Teoretiska kopplingar

Studiens resultat talar för att Lgr11 präglas av vissa identitetspolitiska föreställningar och positioneringar. Utifrån Giddens beskrivning av den politiska förändring som kom att ske från det moderna till det senmoderna kan man observera vissa drag som går att koppla till studiens resultat. För det första visade studiens resultat att individen allt mer blivit den centrala enheten inom Lgr11 vilket är ett identitetspolitiskt drag som kontinuerligt kunde observeras. Giddens beskrivning av den emancipatoriska politiken och dess strävan att lyfta samt befria förtryckta grupper genom att eliminera diverse skillnader i samhället genom en gemensam politisk vision om en annorlunda framtid framstår som frånvarande. Anledningen till det är då studiens resultat visar på att Lgr11 präglas av en identitetspolitisk föreställning som allt mer betonar det individuella istället för det kollektiva vilket försvårar bildandet av en gemensam politisk vision om en annorlunda framtid då den samhälleliga aspekten med utbildningen inte lyser igenom på samma sätt i skolans policydokument.

Den livspolitik som Giddens menar kan observeras inom senmoderniteten som huvudsakligen centreras kring val och livsstilar kan också kopplas till studiens resultat. Giddens menar att livspolitiken är en politik som härstammar från självförverkligande processer i ett senmodernt samhälle (Giddens, 1997:252). Att det går att observera identitetspolitiska föreställningar som just betonar partikulära intressen tillsammans med ett allt mer instrumentellt och technifierat kunskapsbegrepp talar för att Lgr11 är en läroplan som influeras av livspolitiska aspekter. Speciellt då utbildningen i sig tycks fått en allt mer snäv och individuell prägel där skolan som institution nu kan uppfattas leverera partikulära intressen som just efterfrågas av individen.

Studiens resultat har visat att det finns ett nyliberalt förhållningssätt med identitetspolitiska föreställningar närvarande inom Lgr11. Att det går observera ett nyliberalt identitetspolitiskt förhållningssätt som värdesätter den ekonomiska rationaliteten högt talar för att den ekonomiska rationalitet som Bauman menar genomsyrat samhällskroppen faktiskt stämmer (Bauman, 2002:107). Den polariseringsprocess som Bauman beskrivit som kontentan av den kontinuerliga nedbrytningen av det samhälleliga och åsidosättandet av aspekter som inte är ekonomiska kan också styrkas av studiens resultat. Att ett nyliberalt konkurrensinriktat förhållningssätt manifesterar sig i Lgr11 tyder också på staten och dess institutioner allt mer tar formen av ett företag som för sig på ett sätt som ska leda till en så lönsam verksamhet som möjligt (Brown, 2020:22). Att Lgr11 betonar ett kunskapsbegrepp som framstår technefierat och snävt i sin natur visar på att skolan som institution har fått ett förändrat uppdrag, det vill säga förmedla partikulära intressen som individen efterfrågar.

4.3 Slutsatser

I den här delen kommer jag att besvara studiens två frågeställningar utifrån resultatet av granskningen av Lgr11. Studiens frågeställningar är följande,

- Förekommer det några identitetspolitiska teman, föreställningar eller tendenser inom Lgr11, i så fall vilka?
- I vad mån går dessa identitetspolitiska föreställningar att betrakta som en ideologi?

4.3.1 Frågeställning 1

När det kommer till studiens första frågeställning måste svaret bli ja. Utifrån granskningen av Lgr11 framkom det att det förekom vissa identitetspolitiska föreställningar och tendenser. Studiens resultat visade på att identitetspolitiska föreställningar tenderar att manifesteras sig på olika nivåer inom Lgr11. För det första manifesterade sig identitetspolitiken i Lgr11 genom dess formuleringar om dem partikulära villkoren till lärande. Att individens partikulära villkor får allt mer utrymme inom Lgr11 visar att den kunskapsinhämtning som skolan ämnar för

eleverna verkar allt mer behöva ha en subjektiv och individuell utgångspunkt vilket är ett drag av den identitetspolitiska ideologin. Studiens resultat fann även att Lgr11 har rört sig allt mer från en kollektivistisk och samhällelig betoning av utbildningskonceptionen till en allt mer individualiserad. Det framstår som att individen har kommit att bli den centrala enheten i läroplanen vilket framstår som en tydlig identitetspolitisk tendens. Identitetspolitiken bär på individualistiska drag som manifesterar sig tydligt inom Lgr11.

Det framgick också av studiens resultat att det kunskapsbegrepp som Lgr11 förespråkar visar på identitetspolitiska tendenser. Det kunskapsbegrepp som framträder i Lgr11 visar på ett väldigt snävt och technefierat förhållningssätt till kunskap. Den kunskap som förordas uppfattas vara väldigt ändamålsenlig och utformad för att göra eleverna konkurrenskraftiga. Denna betoning vid kunskap som ska verka i syfte att konkurrera med andra framstår som en identitetspolitisk föreställning som manifesterar sig i Lgr11. Ett av identitetspolitikens mest karaktäristiska drag är just dess betoning vid den individuella särarten av olika identiteter vilket görs i direkt konkurrens mot andra identiteter. Att finna ett liknande förhållningssätt som betonar konkurrens i Lgr11 visar på att en identitetspolitisk föreställning.

Detta konkurrensbetonande förhållningssätt går direkt in på den sista identitetspolitiska föreställningen som studien visat manifesterar sig i Lgr11, det vill säga dess nyliberalistiska prägel. Studien resultat talar för att Lgr11 har en nyliberalistisk betoning som prioriterar den ekonomiska rationaliteten högt. Att skolan som institution allt mer tenderar att förse elever med särskilda partikulära intressen avspeglar också vad för slags samhälle Lgr11 ämnar reproducera. Att finna ett nyliberalt förhållningssätt i Lgr11 var förväntat baserat på den tidigare forskningen, speciellt då läroplanen är en direkt avspegling av den dominerande ideologin i samhället. Att den ekonomiska rationaliteten lyser igenom i dess formuleringar tyder också på att det förekommer en identitetspolitisk föreställning som förespråkar ett konkurrensinriktat förhållningssätt där egenintressen står i centrum.

4.3.2 Frågeställning 2

När det kommer till studiens andra frågeställning måste svaret bli nej. Även om Lgr11 präglas av vissa identitetspolitiska föreställningar och tendenser uppfattas det inte vara nog för att säga att det går att betrakta som en identitetspolitisk ideologi. Även om studien visat på att det finns drag av en identitetspolitik som går att anknyta till en ideologi framstår det inte som att det går att finna några direkta uttryck av den karaktären som skulle visa på att det finns en närvaro av en ideologi som låser fast människan i olika handlingar och mönster. Det går dock att observera en väldigt tydlig bild av hur verkligheten bör vara i Lgr11. Det framstår som att den verklighet som Lgr11 ämnar skapa är instrumentell i sin karaktär. Det underliggande identitetspolitiska tema som påvisat ett nyliberalt förhållningssätt med en stark betoning av konkurrens uppfattas som den huvudsakliga utgångspunkten för hur verkligheten är och bör vara. Den här mer underliggande utgångspunkten skulle kunna uppfattas som ett förhållningssätt som faktiskt inskränker och begränsar människans handlingar och tankemönster och i viss mån bidrar till en ofrihet. Men är dessa underliggande manifesteringar av identitetspolitiska föreställningar och teman nog för att säga att Lgr11 präglas av en identitetspolitisk ideologi, så måste svaret bli nej. Även om det går att observera olika identitetspolitiska teman och tendenser uppfattas det inte finnas belägg för att säga att det går att betrakta som en ideologi.

Det framgår av resultatet att det inte går att finna en identitetspolitisk ideologi som med sin närvaro inskränker på människans autonomi och beslutsfattande. De identitetspolitiska teman, föreställningar och tendenser som kan observeras inom Lgr11 uppfattas inte vara tillräckligt starka för att säga att det kan betraktas som en ideologi. Det framstår som att det saknas för mycket drag av identitetspolitiken som exempelvis dess fokus på särbehandling, lyftandet av specifika grupper och ojämlikhet i den mån som studiens definition av identitetspolitiken betonat för att kunna ringa in en ideologi. Studiens resultat visar också på att det inte går att finna ett partiellt kognitivt perspektiv som skulle kunna tala för att de drag av en identitetspolitik som manifesterat sig inom Lgr11 är av en sån karaktär att det går att betrakta som en ideologi.

Trots att det inte går att hävda att det finns en närvaro av en identitetspolitisk ideologi i Lgr11 måste något sägas om de identitetspolitiska föreställningar och tendenser som redovisats. Med tanke på närvaron av dessa föreställningar och tendenser bör frågan ställas om vad för slags samhälle Lgr11 ämnar reproducera. Att det går att finna belägg för att den samhälleliga aspekten med utbildning allt mer får lämna plats för ett individualiserat och nyliberalt förhållningssätt som betonar det individuella egen intresset framstår som oroväckande. Att man kan finna belägg för att Lgr11 faktiskt präglas av identitetspolitiska föreställningar och tendenser är samtidigt något som man bör vara vaksam över med tanke på den bild som målats upp av identitetspolitiken och vad för slags samhälle en läroplan som präglas av sådana drag ämnar skapa.

4.4 Reflektioner

4.1 Metod och material

Till att börja med är identitetspolitiken något som inte framstått som ett neutralt begrepp vilket är något som försvårat själva definitionen av begreppet. Det här är något som studien haft i beaktning och fått förhålla sig till kontinuerligt vilket skulle kunna vara något som inverkat på resultatet. Den definition av identitetspolitiken jag som skribent formulerat och utgått från baserat på kartläggning av identitetspolitikens politiska uttryck hade också kunnat se något annorlunda ut baserat på själva urvalet av material som brukades.

Vad gäller studiens metodval har den kritiska teorin visat sig lämpad utifrån studiens resultat. Med tanke på att studien har intresserat sig för forskning av politisk och ideologisk karaktär så stod valet mellan kritisk teori och en mer kritisk diskursinriktad analys i studiens tidigare skede. I efterhand hade en kritisk diskursanalys eventuellt möjliggjort för en något annorlunda resultat men problematiken med metoden hade kvarstått. Precis som den kritiska teorin är diskursanalysen som metod starkt förknippad med tolkning (Denscombe, 2018:409). Problematiken med båda metoderna är centrerat runt svårigheten att verifiera själva resultatet. Båda metoderna lägger stark betoning vid forskarens intuition och insikter vid tolkningen av det empiriska materialet vilket är ett

problem som är svårt att komma från. Anledningen till att valet av metod hamnade på den kritiska teorin är just för att diskursanalysen uppfattades vara betydligt mycket bredare och komplex. Vilket resulterade i att valet hamnade på den kritiska teorin även om själva resultatet hade kunnat bli likvärdigt om studien hade genomförts med en diskursanalys som metod. Med tanke på valet av metod och undersökningens karaktär kan studiens resultat och giltighet ifrågasättas. Som studien redovisat framställs identitetspolitiken inte som ett neutralt begrepp vilket arbetet fått förhålla sig till och försökt belysa på ett så sanningsenligt sätt som möjligt eftersom metodvalet är starkt förknippat med forskarens tolkning av det empiriska materialet. Men med tanke på vad studiens resultat kommit fram till syns dess relevans då den visat på att det förekommer identitetspolitiska föreställningar och tendenser inom Lgr11 vilket är av betydande vikt att belysa med tanke på skolans samhällsuppdrag.

4.2 Framtida forskning

Som det framgår av studiens resultat förekommer det identitetspolitiska föreställningar och positioneringar i Lgr11 vilket mycket väl kan ha konsekvenser, specifikt för lärarprofessionen. Med tanke på det samhällsuppdrag som lärarna bär på och som det är formulerat inom lärarnas yrkesetiska principer utgår yrkesutövningen från det uppdrag samhället anförtrott dem med (Lärarnas riksförbund, 2022). Uppdraget som lärare anförtrotts med utgår från skolans styrdokument som studien visat präglas av identitetspolitiska föreställningar och positioneringar. Att man som lärare förses med informationen att de styrdokument som själva yrkesutövningen vilar på präglas av föreställningar och positioneringar som kan anknytas till en identitetspolitisk ideologi som målats upp som individualiserad, särpräglade och polariserande måste lyftas och belysas. Med tanke på att lärarna är den yrkesgrupp som står för reproduktionen av samhällets dominerande ideologi är det av vital vikt att man vet vad det är man faktiskt bidrar till att reproducera. Jag hoppas att denna studie kan bidra till den framtida forskning om vad för slags föreställningar och tendenser som går att finna inom framtida läroplaner. Att man som lärare får kunskapen om vilka karaktärsdrag som faktiskt präglar de dokument som styr hela skolverksamheten framstår som något som kan bidra till en vidareutveckling av lärarprofessionen. Att förse

lärarna med vetskap om skolans policydokument och de karaktärsdrag som kan återfinnas i dem kan man också fördjupa sin förståelse i hur själva yrkesutövningen inverkar på samhället i helhet vilket kan hjälpa till att skapa de bästa förutsättningarna för elevernas fortsatta lärande och utveckling.

I samband med att den här studien genomfördes under vårterminen år 2022 var Lgr11 en läroplan som var på väg att ersättas med Lgr22. I samband med att studien kommit fram till att det finns identitetspolitiska tendenser inom den utgående läroplanen är det av intresse att se om dessa identitetspolitiska föreställningar och tendenser har fått mer eller mindre utrymme, manifesterar sig på ett annat sätt eller om det ens finns några identitetspolitiska aspekter i Lgr22 alls. Det är av intresse att få reda på vad för dominerande ideologi och vad för slags föreställningar och positioneringar som går att observera inom Lgr22 med tanke på läroplanens ändamål. Det här framstår som väldigt angeläget just för lärarprofessionen att få vetskapen om då det är dem som just står som representanter för utbildningen av samhällets kommande medborgare vilket framtida forskning om Lgr22 kan bidra till att belysa och vilket jag hoppas denna studie kan brukas som stöd för.

5 Referenser

5.1 Litteratur

Alvesson, Mats, Deetz, Stanley, (2000), *Kritisk samhällsvetenskaplig metod*, Studentlitteratur AB, 2011.

Alvesson, Mats, Sköldberg, Kaj, (2017), *Tolkning och reflektion, vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*, Studentlitteratur AB, 2017.

Bauman, Zygmunt, (2002), *Det individualiserade samhället*, Bokförlaget Daidalos AB, 2002.

Bauman, Zygmunt, (1999), *På spaning efter politiken*, Bokförlaget Daidalos AB, 1999.

Brown, Wendy, (2020), *Undoing the Demos, Neoliberalism's Stealth Revolution*, Zone Books, 2015.

Denscombe, Martyn, (2018), *Forskningshandboken, för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, fjärde upplagan, Studentlitteratur Ab, 2018.

Englund, Tomas, (2005) *Läroplanens och skolkunskapens politiska dimension*, Bokförlaget Daidalos AB, 2005.

Giddens, Anthony, (1991), *Modernitet och självidentitet, självet och samhället i den semoderna epoken*, Bokförlaget Daidalos AB, 1997.

5.2 Internetkällor

Agell, Fredrik (2016), *Respons, i fokus, Den ovillige medborgaren – identitetspolitik, motupplysning, dekonstruktion*, Tidsskriften Respons, Publicerad i Respons 3/2016 63. Använd den 2 December 2021, kl 15.37.

<http://tidsskriftenrespons.se/artikel/4150/>

Gustavsson, Peter, (2014), *Samhällskunskapens Kris*, brukad 5 December 2021, kl 22.03.

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:746026/FULLTEXT01.pdf>

Heuman, Johannes, (2018), Intervju: Mark Lilla, vi behöver en vision av vad vi delar och kan göra tillsammans, tidsskriften *Respons*, nr1 2018, funnen genom Artikelsök, brukad den 29 November 2021, kl 09.12.

blob:https://artikelsok-ip-btj-se.ezproxy.hkr.se/5083245a-8311-4908-b756-4b03d18037af

Häyrynen, Lotta Ilona, (2019), *Var är alla identitetspolitiker*, *Tankesmedjan Tiden*, Publicerad 15 Oktober 2019, brukad 4 December, 2021, kl 08.09.

<https://tankesmedjantiden.se/tiden-magasin/var-ar-alla-identitetspolitiker/>

Lernfelt, Malin (2014), *Se Människan inte fördomen, Mångfald nås inte genom identitetspolitik*, *Göteborgsposten*, 5 februari 2014, 18.00. brukad 6 december, 2021, kl 14.20.

<https://www.gp.se/ledare/malin-lernfelt-se-m%C3%A4nniskan-inte-f%C3%B6rdomen-1.438213>

Lilliedahl, Jonathan, m.fl, (2016), *Teoribaserad utvärdering som svar på det tidiga 2000-talets frågor om utbildningsreformer*, *Pedagogisk forskning i Sverige*, 21(1-2): 9-29, brukad 9 December 2021, kl 23.04.

<http://hj.diva-portal.org/smash/get/diva2:901848/FULLTEXT01.pdf>

Linderborg, Åsa, (2014), *”Det ska fan vara politiskt korrekt”*, *Aftonbladet* den 7e December 2014. Använd 7 December 2021, kl 07.49.

<https://archive.md/XB24K>

Melin, Carl, (2014) *Vänsterns stora svek*, *Dalarnas Tidning*, 16 Juli 2014, brukad 5 December 2021, kl 19.32.

<https://www.dt.se/2014-07-16/vansterns-stora-svek>

Säfström, Carl Anders, (1999), *On the Way to a Postmodern Curriculum Theory – Moving from the Question of Unity to the Question of Difference*, Departementet för lärarträning, Uppsala Universitet, Sverige, Kluwer Academic Publishers, 1999.

<https://rd-springer-com.ezproxy.hkr.se/content/pdf/10.1023/A:1005241928581.pdf>

Ringskog Ferrada-Noli. (2015), Nicholas, *Kritiken är vilse i politiken*, *Dagens Nyheter*, publicerad 3e Februari 2015, brukad 7 december, 2021, kl 11.40.

<https://www.dn.se/kultur-noje/kulturdebatt/nicholas-ringskog-ferrada-noli-kritiken-ar-vilse-i-politiken/>

Rothstein, bo, (2014), *”Identitetspolitiken hotar den nordiska samhällsmodellen”*, *DN debatt*, publicerad den 14e December 2014, brukad 12 december 2021 kl 09.18.

<https://www.dn.se/debatt/identitetspolitiken-hotar-den-nordiska-samhallsmodellen/>

Tobé, Tomas, (2016), *Identitetspolitiken har nått vägs ände*, *Expressen*, publicerad den 16e november 2016, använd, 1 december 2021, kl 21.43.

<https://www.expressen.se/debatt/identitetspolitiken-har-natt-vags-ande/>

W. Larsson, Erik, (2021), *Identitetspolitiken kan innebära slutet för den amerikanska nationen*, *Kvartal*, 8 december 2021, brukad 20e december 2021, kl 13.57.

<https://kvartal.se/artiklar/identitetspolitiken-kan-innebara-slutet-for-den-amerikanska-nationen/>

Lärnarnas riskförbund (2022), *Yrkesetik för lärare*, brukad 9 maj 2022, kl 09.57.

<https://www.lr.se/stod--rad/for-dig-som-larare/yrkesetik-for-larare>,

Skolverket (2019), *Lgr11*, brukad 27 december 2021, kl 14.11

<https://www.skolverket.se/download/18.35e3960816b708a596c3965/1567674229968/pdf4206.pdf>